

ASIAANTUNTIJATIEDON KOONTI

Pekka Karjalainen
Sanna Blomgren
Peppi Saikku

Mallit työllistymiseen ja osallisuuteen -
projektin alueellisten kokeilujen arviointi

Osatyökykyisille
tie työelämään

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

MALLIT TYÖLLISTYMISEEN JA OSALLISUUTEEN –PROJEKTI JA ARVIOINTI

- Projektin teemat:
 - 1) Työtoiminnasta töihin
 - 2) Opinnoista töihin
 - 3) Osallisuutta tukeva toiminta→ 6 alueellista kokeilua
- Arviointikokonaisuus: indikaattorityö ja muutoksen arviointi, kohdennettu arviointi, asiantuntijatiedon koonti ja kokeilujen itsearviointi
- Kehittävän arvioinnin lähestymistapa: Mitä osatyökykyisten työllistymisen ja osallisuuden edistäminen edellyttää?

LÄHTÖKOHDAT

- Aiempien kotimaisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden tuottaman tiedon kokoaminen
- Arvioinnin tueksi kontekstoimaan alueellisten kokeilujen arviointia
- Tietoa alueellisille kokeiluille (työpaja 3/2018)
- Yleinen tiedotus (powerpoint-esitys, THL-blogi)

LÄHTÖKOHDAT: AINEISTO

- Kotimaisten, valtakunnallisten tai laajojen kehittämishankkeiden julkaisut ja loppuraportit
- Kotimaiset selvitykset ja tutkimukset aihepiirissä
- Tuoreet, 2010-luvulla valmistuneet julkaisut. On huomattava, että lainsäädännössä ja toimintapolitiikoissa on voinut tapahtua muutoksia. Tämä esitys pohjautuu lähdeaineistoon ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin.
- Ei systemaattinen katsaus, aineisto kerätty lumipallomenetelmällä.
- Opintoista töihin -teemassa tehty Mallit-projektissa (Fokus-hanke) Kuntoutussäätiön kirjallisuuskatsaus (2017).
- Systemaattiset katsaukset: Nevala ym. (2014), Nevala ym. (2018)

AINEISTO

- 25 julkaisua vuosilta 2010-2017
- Julkaisuista oli:
 - tutkimuksia 4
 - selvityksiä tai kartoituksia 14
 - hanke- tai loppuraportteja 5
 - tarinoita ja kertomuksia osallisten elämästä 2
- Käsittelivät erilaisia kohderyhmiä: osatyökykyiset/ vammaiset/ kehitysvammaiset/ kehitysvammaiset nuoret/ mielenterveyskuntoutujat/ pitkäaikaistyöttömät

AINEISTON JÄSENTELY

- Kysymykset:
 1. Mitä osatyökykyisten työllistymisen ja osallisuuden edistäminen edellyttää?
 2. Millaisia hyviä toimintarakenteita tai -käytäntöjä on tunnistettavissa?
- Haettu laajaa kuvaa, ei yksityiskohtaista tietoa esim. menetelmistä
- Tulokset hahmottuvat kahdelle tasolle:
 - a) Yhteiskunta
 - b) Palvelujärjestelmä

OSA I

YHTEISKUNTA

TYÖMARKKINAT 1/2

- Parhaita käytäntöjä ovat normaalin työelämän sisällä olevat työelämäratkaisut, joilla mahdollisimman nopeasti järjestetään mahdollisimman normaali työsuhde tavalliseen työelämään → edellyttää muutoksia työmarkkinoilla, työelämässä ja työkuultuurissa.
- Työvoiman kysyntä ja työmarkkinoiden rakenteen ja toiminnan kehitys vaikuttavat osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien työllistymiseen.
- Ilman työvoiman kysyntää, kohdennettua elvytystä ja kokonaisvaltaista ohjelmien yhdistämistä työvoimapolitiikan aktiiviohjelmat eivät toimi toivotulla tavalla.
- Kiintiöt, niiden täyttämättä jättämisestä koituvat maksut, sekä työnantajille osoitettavat tuet ovat keinoja edistää vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten työllistymistä.

TYÖMARKKINAT 2/2

- Osallistavassa työllisyyspolitiikassa työmarkkinoiden toimintaa säädellään niin, että myös vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työvoimalle löytyy kysyntää ja palvelujärjestelmää kehitetään siten, että palvelut tukevat tarkoituksenmukaisesti vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä avoimille työmarkkinoille.
- Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden edistäminen asettuu kaikkien työmarkkinatoimijoiden yhteiseksi tehtäväksi velvoittaen toimijoita myötävaikuttamaan ko. ryhmien työllisyyteen ja jakamaan vastuun tässä tavoitteessa etenemiseksi.
- Tavoite työllistää henkilöitä työsuhteisiin tavallisille työpaikoille ei ole ollut keskeisin toimintapolitiikka → palveluina järjestettävät työtoiminnan käytännöt jäävät helposti pysyviksi, eikä niistä siirrytä ns. normaaleille työmarkkinoille.

TYÖNANTAJAT JA TYÖPAIKAT 1/2

- Työnantajien tiedottaminen vammaisten työllistämiseen liittyvistä asioista lisää osatyökykyisen työvoiman kysyntää.
- Työnantajat tarvitsevat helpon ja selkeän tietopaketin siitä, millaisia taloudellisia etuuksia ja millaista muuta tukea osatyökykyisen työntekijän palkkaukseen on tarjolla.
- Työnantajat tarvitsevat tietoa palkka- ja työolosuhteiden järjestelytuesta sekä muista tuista helposti ja keskitetysti.
- Työnantajille tarjottu työhönvalmennuspalvelu lisää työnantajien halukkuutta palkata osatyökykyinen työnhakija työsopimussuhteiseen työhön.
- Työhönvalmennuksessa olevien itse tekemä kontaktointi työnantajiin on tuloksellisempaa työllistymisen osalta kuin esim. työnantajille suunnattujen tilaisuuksien järjestäminen.

TYÖNANTAJAT JA TYÖPAIKAT 2/2

- Tarvitaan lisää räätälöityjä, kykyjen mukaan joustavia työpaikkoja.
- Matalan kynnyksen työpaikkoja tulee luoda aktiivisesti, esimerkiksi avustavaa työtä on olemassa paljonkin.
- Tietotyössä vammalla on hyvin vähän vaikutusta työtehtävien suorittamiseen.
- Työllistymistä edistäviä tekijöitä kehitysvammaisilla nuorilla olivat hyvä koulutus, opintoihin liittyvä työharjoittelu, nuorten oma rohkeus ja aktiivisuus sekä työllistämistä ja työntekoa tukevat palvelut, kuten välittävät organisaatiot ja palkkatuki.
- Kehitysvammaisille työllistyminen koettiin usein mahdolliseksi, jos heille löytyy sopiva työtehtävä, joka olisi räätälöity, riittävän selkeä ja hyvin ohjeistettu. Riittävä tuki ja mahdollisuudet kokeilla erilaisia työtehtäviä avaa kehitysvammaiselle ihmiselle väylän palkkatyöhön.

VAMMAISTEN YRITTÄJYYDEN TUKEMISESSA KESKEISTÄ

- Viranomaisten ja palveluja tarjoavien myönteiset asenteet
- Apu liiketoimintasuunnitelmien tekemiseen
- Yrittäjäyyskoulutus ja rahoitus
- Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu ja kuljetuspalvelut
- Itsensä kaltaisiin (menestyneisiin) yrittäjiin tutustuminen sekä mentorointi
- Ammatillisen kuntoutuksen elinkeinotuet sekä työ- ja apuvälineet sekä vammaisuuteen liittyvät verohelpotukset
- Perustoimeentulon turvaaminen yrittäjyyden alkuvaiheessa tai yrittäjyyden epäonnistuessa

ETUUDET JA KANNUSTAVUUS

- Työkyvyttömyyseläkkeen ja osa-aikaisen työskentelyn yhdistäminen tulee olla mahdollisimman helppoa.
- Eri asiakasryhmien saamien korvausten tulisi olla yhdenmukaisia: samanlaiseen toimintaan osallistumisesta samanlainen korvaus.
- Työkyvyttömyyseläkkeen ansaintarajan tulee olla kannustava/ riittävä.
- Vammaisuuteen perustuvaa arvonlisäverovapautta on hyödynnetty vähän, sillä vain harvat ovat siihen oikeutettuja.

ASENTEET JA TIETOISUUS 1/2

- Työnantajien päähuomio on olemassa olevan henkilöstön työssä jaksamisen tukemisessa ja työtehtävien mukauttamisessa.
- Suomessa on kasvava joukko yrityksiä, jotka rekrytoivat vammaisia työntekijöitä osana yrityksen monimuotoisuuspolitiikkaa.
- ”Puhuttelun” tapa, jolla yhteiskunnassamme kutsutaan palveluiden käyttäjät ”asiakkaksi”, mukauttaa ja sopeuttaa henkilöitä kehitysvammaisiksi kansalaisiksi.
- Erilaisia suhtautumistapoja esim. mielenterveyskuntoutujien asemasta työmarkkinoille ohjaavissa palveluissa tai kehitysvammaisille suunnatuissa palveluissa. Eroja myös tässä katsauksessa tarkastelluissa raporteissa. → Ei voi tarkastella yhtenä ryhmänä.
- Alan ammattilaisilla on yhä asenteita, jotka eivät edistä työsuhteisen palkkatyöllistymisen onnistumista. Ammattilaiset eivät välttämättä näe työsuhteista palkkatyötä tavoittelemisen arvoisena.

ASENTEET JA TIETOISUUS 2/2

- Kaikki hankaloittavat tekijät eivät estä kehitysvammaisten työllistymistä. Esim. haasteiksi usein koetut arkuus ja ujous, ymmärtämisen ongelmat, keskittymisvaikeudet, sosiaaliset rajoitteet tai ohjeiden ja sääntöjen noudattamisen vaikeudet nähdään vammaisten työllisyyspalveluja tuottavien organisaatioiden näkökulmasta vain harvoin työllistymisen esteinä.
- Oppisopimusjärjestelmä: lisätiedottamisen tarve työnantajille.
- Erityisesti nuoret, koulutetut kehitysvammaiset tavoittelevat palkkatyötä, mutta kaipaavat tukea siihen.
- Rakenteellisten työllistymisen esteiden purkamisella (esim. ottamalla työhönvalmennusta laajemmin käyttöön tulevissa maakunnissa) on laaja-alaisia vaikutuksia elämänlaatuun, taloudelliseen tilanteeseen ja kokemuksiin täysivertaisesta kansalaisuudesta.

VÄLIYHTEENVETO: YHTEISKUNNALLISET EDELLYTYKSET

- Tarvitaan aidosti avoimet työmarkkinat, jotta ihmiset pääsevät mahdollisimman nopeasti oikeille työmarkkinoille ja oikeaan työhön kokeilemaan.
- Työnantajien kannusteet ja tuet helpoiksi käyttää sekä tietoisuuden lisääminen niistä.
- Kysynnän problematiikka: tulisiko osatyökykyisten kohdalla harkita myös kiintiöitä tai muita työnantajia velvoittavia toimia kannusteiden ohella? (Lainsäädännön kautta?)
- Digitalisaatio: uudenlaiset työt ja työtavat helpottavat monen osatyökykyisen ja vammaisten työllistymistä. Koskee erityisesti nuoria ja koulutettuja. Samalla huomioitava ns. digisyrjäytyminen.
- Etuus- ja palvelujärjestelmän sujuvuus sekä byrokraattisuuden vähentäminen erittäin tärkeää osatyökykyisten ja vammaisten työllistymisen edistämässä.
- Osallistavien työmarkkinoiden huomioiminen ”kaikissa politiikoissa”, jonka lähtökohtana on jokaisen oikeus työhön.

OSA II

PALVELUJÄRJESTELMÄ

KUNTASTRATEGIA

- Kehitysvammaisten työllistyminen paikalliseksi hyvinvointistrategiseksi tavoitteeksi sekä resurssien osoittaminen → tulevat maakuntastrategiat.
- Työllistämistoiminnassa tarvitaan eri hallintokuntien osallistumista sekä niiden välistä tiivistä yhteistyötä.
- Prosessivastuiden määrittäminen eri toimijoiden välillä, kannusteiden luominen kaikille osapuolille sekä olemassa olevien voimavarojen entistä parempi hyödyntäminen.
- Julkisissa hankinnoissa sovellettavan työllistämisehdon avulla on mahdollista luoda oikeita työmahdollisuuksia yrityksissä myös vaikeasti työllistettäville henkilöille.

PALVELUJÄRJESTELMÄ 1/3

- Työllistymistä tukevan toiminnan kehittämisessä tarvitaan kunnan, TE-hallinnon, kolmannen sektorin ja yritysten tiivistä yhteistyötä.
- Sujuva työhön kuntoutuspolku vaatii toimijoiden, palvelujen ja tietojärjestelmien sujuvaa yhteistyötä ja yhteensovittamista.
- Eri toimijoiden vastuunjaon selkeyttäminen edistäisi työllistymistä. Esim. sosiaalihuollon työhönvalmennuksen ja te-toimen vastuunjako työllistymisen tukipalveluissa. Kuntien hankala asettaa työllistymistavoitteita työhönvalmennuksen puuttuessa. Ammattikäytännöt kirjavia, tieto hyvistä työkäytännöistä ei ole levinnyt valtakunnallisesti hyödynnettäväksi.
- Tarve jäsentää työllistymisen tukipalveluja, jotta voidaan asettaa työllistymistavoitteita ja kehittää työhönvalmennusta.
- Yhteistyötä työhönvalmentajien ja ammatillisen koulutuksen välillä tulee kehittää erityisesti nuorten, koulutettujen kehitysvammaisten palkkatyöhön pääsyn tueksi.

PALVELUJÄRJESTELMÄ 2/3

- Oppisopimusjärjestelmä: opiskelijoille on tarjottava riittävästi tukea ja joustava opintoaika. Myös koulutuksen järjestäjät tarvitsevat lisää tietoa.
- Sosiaalihuoltolain mukaiseen toimintaan ohjautuvat sijoittuvat edelleen pääosin työllistämisyksiköiden omiin työpajoihin → tarvitaan palkkatyöhön yksilöllisesti ohjaavaa palvelua.
- TE-toimistojen palvelujen saaminen on työkyvyttömyyseläkkeellä oleville tarpeettoman hankalaa.
- Asiakkaille halutaan tarjota palveluja yksilöllisen tarpeen mukaan, ei esimerkiksi diagnoosin tai työmarkkinastatuksen perusteella.

PALVELUJÄRJESTELMÄ 3/3

- Työllistämispalvelujen tulee olla tavoitteellisia, suunnitelmallisia ja joustavia, ja kunnissa on varmistettava, että ne ovat kaikkien saatavilla.
- Asiakkaiden suhtautuminen avoimille työmarkkinoille siirtymiseen on sidoksissa palvelun tavoitteisiin. → Tavoitelähtöisten palvelujen ja niiden arvioinnin merkitys.
- Työkykykoordinaattorimalli osana normaalia toimintaa: Hyödynnetään asiakkaan kanssa palvelujärjestelmässä olevia resursseja: työpaikat, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, sosiaaliturva, kuntoutus, koulutus ja työvoimapalvelut.
- Palveluprosesseissa ja palveluohjauksessa yhteneväisiä piirteitä: ohjautuminen palveluihin, palvelutarpeen selvitys, toimenpiteiden suunnittelu, palvelujen ja etuuksien selvittäminen ja mahdollinen integrointi sekä kokemusten, prosessien ja tulosten arviointi.

KÄYTÄNNÖT

Tuetun työllistämisen mallit

- Palkkatyön avoimilla työmarkkinoilla pitäisi olla mahdollisimman monen tavoitteena ja mahdollisuuksien mukaan myös palvelujen julkilausuttuna tavoitteena.
- Työllistämisyksiköissä ja -palveluissa, joiden tavoitteena on asiakkaiden siirtyminen avoimille työmarkkinoille ja joissa toimitaan suunnitelmallisesti, siirtymiä avoimille työmarkkinoille myös tapahtuu.
- Ammattilaisille tarvitaan riittävästi koulutusta ja tietoa, jotta he osaavat tukea osatyökykyisiä työnhakijoita työsuhteiseen palkkatyöhön aina silloin, kun se on työnhakijan työkyky huomioiden mahdollista.
- Parhaita käytäntöjä ovat ratkaisut, joilla mahdollisimman nopeasti järjestetään mahdollisimman normaali työsuhde avoimille työmarkkinoille.

KÄYTÄNNÖT

Tuetun työllistämisen mallit

- Työllistymisen tukeminen pitkäkestoisen työhönvalmennuksen avulla ennen työllistymistä sekä sen jälkeen on todettu toimivaksi ja kestäväksi tavaksi työllistää osatyökykyisiä työnhakijoita.
- Avoimille työmarkkinoille siirtymisen kynnystä voidaan madaltaa työhönvalmentajan henkilökohtaisella tuella ja joustavilla siirtymävaiheen ratkaisuilla.
- Räätelöidyt ratkaisut, joissa sovitetaan työn vaatimukset kuten työtehtävien sisältö, työajat ja vastualueet työntekijän toimintakykyyn ja mahdollistetaan apuvälineiden käyttö, vaikuttavat työllistymisen onnistumiseen ja mahdollistavat pitkäkestoisen työsuhteen syntymisen.

KÄYTÄNNÖT

Tuetun työllistämisen mallit

- Siirtymävaiheissa kuten opinnoista työelämään siirryttäessä osatyökykyisen työllistymisessä on hyödyksi työntekijä tai tiimi, joka tukee työnhakijaa koko siirtymävaiheen ajan sekä vielä työllistymisen jälkeen.
- Tuetun työllistämisen työhönvalmennusta tulee hyödyntää nykyistä enemmän mielenterveyskuntoutujien ja kehitysvammaisten työllistymisen tukemisessa.
- Työnantajan mahdollisuus saada riittävästi tukea työllistämisen yhteydessä on keskeinen ehto kehitysvammaisten työllistymiselle työsuhteiseen työhön.
- Mahdollisuudet kokeilla erilaisia työtehtäviä sekä sopivan, riittävän selkeän ja hyvin ohjeistetun työtehtävän löytyminen helpottavat työllistymistä.

KÄYTÄNNÖT

Osallisuutta tukeva toiminta

- Kun tieto eri palveluista ja palvelut itsessään ovat helposti saatavilla ja saavutettavissa, on kynnys palveluihin hakeutumiseen matalampi.
- Pitkäkestoisella työtoiminnalla on kuntouttava vaikutus ja sitä on hyvä kehittää sosiaalipalveluna.
- Työ- ja toimintakeskuksissa pitäisi olla vertaisryhmätoimintaa, jossa pohdittaisiin henkilöiden kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia sekä mietittäisiin, millainen toiminta olisi kullekin henkilölle mielekästä.
- Työtoiminnan tulee perustua siihen osallistuvien henkilöiden vajaakuntoisuuden tarkempaan selvittämiseen.

VÄLIYHTEENVETO: PALVELUJÄRJESTELMÄ JA KÄYTÄNNÖT

- Kunnat voivat strategisilla valinnoilla ja resurssien jaolla vaikuttaa omalta osaltaan siihen, pääsevätkö osatyökykyiset ihmiset työsuhteiseen palkkatyöhön → huomio esim. työllisyyspalveluihin ja julkisiin hankintoihin (hankintojen sosiaaliset kriteerit).
- Tarvitaan työhönvalmennuksen, kunnan, TE-hallinnon, järjestöjen ja yksityisen sektorin yhteistyötä sekä palvelujen ja tietojärjestelmien yhteensovittamista, jotta osatyökykyisille voidaan rakentaa sujuvia polkuja työelämään.
- Tuettu työllistäminen / työhönvalmennus saataville kaikille sitä tarvitseville ryhmille → edellyttää koulutusta työntekijöille ja resurssien suuntaamista jalkautuvaan työhön.
- Osatyökykyisille työntekijöille räätälöidysti rakennetut työtehtävät, joissa työn vaatimukset mitoitetaan työntekijän toimintakyvyn mukaan, mahdollistavat pitkäkestoisen työllistymisen.

POHDINTA 1/2

- Osatyökykyisten työllistymisen ja osallisuuden edistäminen edellyttää yhteiskunnan (päätoisenteke, työmarkkinat) sekä palvelu- ja etuusjärjestelmän toiminnan yhteensovittamista.
→ Niiden tulee tukea toinen toistaan.
- OTE -kärkihankkeessa tehdään kirjallisuuskoonnin mukaan keskeisiä toimia, kuten ehdotus lineaarisesta mallista työkyvyttömyysetuuksiin, työmarkkina- ja sote-järjestöjen yhteinen julkilausuma, työkykykoordinaattorikoulutus, tuetun työhönvalmennuksen edistäminen.
- Osatyökykyiset laajana käsitteenä ja kohderyhmänä vaikea.
→ Eri ryhmillä erilaisia tilanteita, tarpeita ja edellytyksiä niin yhteiskunnallisella kuin palvelujärjestelmän tasolla.

POHDINTA 2/2

- Ollaan osin jääty ”työ- ja toimintakeskus -ajatteluun” ja vakiintuneiden käytäntöjen sitomiksi.
- Työn ensisijaisuus, tuettu työllistäminen.
- Tuetun työllistymisen työhönvalmennus ja julkiset hankinnat sosiaalisin perustein → Julkisten hankintojen sosiaalisten kriteerien käytöstä on kansainvälisesti hyviä tuloksia, ja ne on todettu toimiviksi useissa selvityksissä (esim. Tanska ja Hollanti ja THL:n Hankinnoista duunia! -hanke). Ei ole vakiinnutettu toiminnaksi kokeiluja enempää Suomessa.
- Yksittäiset kunnat, työntekijät ja projektit koettavat uudistaa toimintakäytäntöjä, ohjelmat laajempaa toimintapolitiikkaa.
- Maakuntaudistuksen ja soten yhteydessä valtakunnallisen ohjauksen merkitys korostuu siinä, että todennettuja hyviä käytäntöjä ja vaikuttavia työ- ja palvelumalleja voidaan ottaa käyttöön.

AINEISTOTAULUKKO

Tekijä(t)	Nimike	Tavoite
1) Arnkil & Spangar & Jokinen 2012	Selvitys heikossa työmarkkina-asemassa olevien palveluista Pohjoismaissa sekä Alankomaissa, Iso-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa	Kartoittaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien työmahdollisuuksia ja palveluita pohjoismaissa, Hollannissa, Iso-Britanniassa, Ranskassa ja Saksassa.
2) Asplund & Koistinen 2014	Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille? Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin	Selvittää, miten työmarkkinoiden erityisryhmiin kohdistetut työvoimapolitiittiset ohjelmat toimivat ja millaisia tuloksia niistä on saatu.
3) Ekholm & Teittinen 2014	Vammaiset nuoret ja työntekijäkansalaisuus. Osallistumisen esteitä ja edellytyksiä.	Tarkastella vammaisten nuorten aikuisten työntekijäkansalaisuuden esteitä ja edellytyksiä.
4) Hakala 2017	Työllistymistarinoita	Tarkastella kehitysvammaisille suunnattuja työllistämispalveluita henkilökohtaisten elämänhistorioiden kautta ja kuvata työllistymispolkuja (casekuvaus, 2 tapausta).
5) Harkko 2015	"Että nämä ihmiset joilla työpanos annettavana, sais sitä antaa. Että eivät olisi palveluiden kohde". Kit-projekti toimintaympäristökartoituksen tulokset.	Kuvataan näyttöön perustuvan tuetun työllistämisen (IPS-malli) keskeiset periaatteet, kartoituksen tulokset sekä näiden perusteella annetaan suosituksia toiminnan kehittämiseksi.

6) Hietala & Sippola & Riipinen & Lampinen & Nevalainen 2015	Kaikille sopiva työ ja työyhteisö. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti 1.8.2015	Kehittää uudenlainen toimintapa vammaisten ja osatyökykyisten nuorten työllistämiseen avoimille työmarkkinoille.
7) Härkäpää & Harkko & Lehikoinen 2013	Työhönvalmennus ja sen kehittämistarpeet	Selvittää työllistymistä tukevien ammatillisten kuntoutus- ja työllistämispalvelujen tuloksia. Kohteena työhönvalmennus.
8) Idström & Stenroos & Uimonen (toim.) 2013	Oikeita töitä. Vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen toimivia käytäntöjä Ruotsista, Tanskasta, Virossa ja Suomesta	Pyrityt tuomaan esille vammaisten onnistuneita työllistymistarinoita Ruotsista, Tanskasta, Virossa ja Suomesta. Esitellään lisäksi Työnantajan palveluohjauksen malli.
9) Jauhola & Miettinen 2012	Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta. Opiskelijoille suunnattujen tukitoimien sekä erityisopetuksen toteuttaminen yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa	Kuvata ammatillisen erityisopetuksen nykytilaa sekä kaikille opiskelijoille tarjottua ohjausta ja tukea yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa.
10) Karjalainen (toim.) 2012	Askelia kohti työelämää. ASKEL-hankkeen kokemukset ja toimenpide-ehdotukset	ASKEL-hankkeen kokemukset ja toimenpide-ehdotukset. Tavoitteena tukea kunnan sosiaalitoimen vaikeasti työllistyvien asiakkaiden siirtymistä kohti työelämää.

<p>11) STM</p>	<p>Kaikki keinot käyttöön – Yhteistyöllä ratkaisuihin. Sosiaali- ja terveysministeriön Osatyökykyiset työssä -ohjelma (Osku) 2013–2015</p>	<p>Loppuraportti; mitä ohjelmassa tehtiin, mitä haasteita on osatyökykyisten työllistymisen ja työssä jatkamisen tiellä ja miten ohjelma näitä haasteita ratkaisi, missä ohjelma onnistui ja mitä on tehtävä tästä eteenpäin.</p>
<p>12) Kairi 2017</p>	<p>Kehitysvammaiset ihmiset töihin. Syrjäytymisestä osallisuuteen -projektin (2013–2016) loppuraportti.</p>	<p>Projektissa edistettiin kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä Kymenlaakson alueella. Projektissa otettiin käyttöön tutkimusnäyttöön perustuva työhönvalmennuksen malli, jonka on todettu toimivan myös kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen edistämässä.</p>
<p>13) Kairi & Nummelin & Teittinen 2010</p>	<p>Työtoiminnan käytäntö ja kokemus. Kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestettävästä työtoiminnasta</p>	<p>Kuvata kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien työtoiminnan järjestämisen nykytilaa ja tulevaisuuden suuntaviivoja sekä työtoiminnan roolia ja sen suhdetta palkkatyöhön alan toimijoiden näkemysten pohjalta. (i) Mitä työtoiminta on ja miten sitä järjestetään kehitysvammaisille henkilöille ja mielenterveyskuntoutujille? 2. Miten työtoiminnan nykytila ja tulevaisuuden näkymät vastaavat sille asetettuja tavoitteita? 3. Onko työtoiminta työvoimapolitiikkaa vai sosiaalihuoltoa?</p>

<p>14) Klem 2011</p>	<p>Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla. Loppuraportti. Askelhanke.</p>	<p>Arvioida vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden asemaa kuntien työllistämispalveluissa ja selvittää, millaisia palveluja, työtehtäviä ja avoimille työmarkkinoille siirtymisen mahdollisuuksia tällä kohderyhmällä on. Tarkastella erityisesti sosiaalihuoltolain mukaisen työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan tilannetta sekä asiakkaiden omia kokemuksia työllistämispalveluista.</p>
<p>15) Klem 2013</p>	<p>Työllistymistä tukeva toiminta, työtoiminta ja työhönvalmennus sosiaalihuollossa.</p>	<p>Selvittää sosiaalihuollon työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja työhönvalmennuksen organisointi- ja järjestämistapaa kunnissa.</p>
<p>16) Nevala & Turunen & Tiainen & Mattila-Wiro 2015</p>	<p>Osatyökykyiset työssä -toimintamallin (Osku) toteutuminen ja hyödyt erilaisissa toimintaympäristöissä. Osatyökykyiset työssä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Työterveyslaitos.</p>	<p>Selvittää osatyökykyisten työllistymistä ja työssä jatkamista (työelämäosallisuutta) tukevan Osatyökykyiset työssä -toimintamallin (Osku) toteutumista ja hyötyjä erilaisissa toimintaympäristöissä (työkykykoordinaattoritoiminta).</p>
<p>17) Niemelä (ym.) 2017</p>	<p>Vammaisten henkilöiden yrittäjyys ja sen tuki.</p>	<p>Löytää Suomeen soveltuva kustannusvaikuttava toimintamalli vammaisten henkilöiden yrittäjyyden lisäämiseksi.</p>

<p>18) Nykänen & Raivio 2013</p>	<p>Laadukkaita palveluita ja sosiaalisesti vastuullista työtä – Eurooppalaisia hyviä käytäntöjä työelämäosallisuuden lisäämiseen.</p>	<p>TOHKE-kehittämishankkeen työstämiä ehdotuksia työllistämispalvelujen kehittämiseksi kuvaamalla muualta Euroopasta löydettyjä hyviä käytäntöjä työllisyys- ja sosiaalipalveluissa sekä toimintamalleja, joilla voidaan edistää vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ryhmien työelämäosallisuutta.</p>
<p>19) Raivio & Nykänen 2014</p>	<p>Osallistavan työllisyyspolitiikan elementtejä – yhdenvertaisuutta vai aktivointia? Sosiaalisten oikeuksien ja vastikkeellisuuden ristivetoa vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden edistämässä.</p>	<p>Tuottaa tietoa eri maiden osallistavasta työllisyyspolitiikasta.</p>
<p>20) Oksman 2011</p>	<p>Sosiaalisen työllistämisen nykytila ja kehittämisen tarpeet. Askel – askelia kohti työelämää.</p>	<p>Arvioida sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen työllistämisen tarve, nykytila ja tavoite sekä tehdä ehdotus tulevaksi palvelurakenteeksi.</p>

21) STM

Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tulevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita arvioivan työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2014:32.

Selvittää sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan palvelujärjestelmän rakennetta / Selvittää asiakkaiden kannustimia / Arvioida sosiaalihuollon työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan suhdetta toisiinsa / Arvioida vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan suhde sosiaalihuoltolain mukaiseen vammaisten henkilöiden työtoimintaan, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaiseen työtoimintaan sekä kuntouttavan työtoiminnan lain mukaiseen kuntouttavaan työtoimintaan / Arvioida mahdollisuus yhdistää sosiaalihuoltolaissa, laissa kehitysvammaisten erityishuollosta sekä laissa kuntouttavasta työtoiminnasta olevat toimet työelämäosallisuuden tukemiseksi yhden lain alle / Tarkastella sosiaalihuollon työelämäosallisuutta säätelevää lainsäädäntöä ja palveluita suhteessa muuhun työllistymiseen liittyvään lainsäädäntöön ja palveluihin /Tehdä ehdotukset sosiaalihuollon lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistuksia

<p>22) Vesala & Klem & Ahlström 2015</p>	<p>Kehitysvammaisten ihmisten työllisyystilanne 2013–2014.</p>	<p>(i) Paikata kehitysvammaisten ihmisten työllisyystilanteeseen liittyvää tietovajetta ja tuottaa ajantasaista tietoa kehitysvammaisten ihmisten työllisyystilanteesta. (ii) Tuottamaan lukumäärätietoja työtoiminnassa työkeskuksessa, avotyötoiminnassa työkeskuksen ulkopuolella ja palkkatyössä olevista kehitysvammaisista. (iii) Luoda kuvaa, millaisilla työpaikoilla niin avotyötoiminnassa kuin tuetussa työssä olevat henkilöt työskentelevät ja millaisia työtehtäviä he tekevät. (iv) Nostaa esiin palkkatyöhön työllistymistä edesauttavia ja toisaalta niitä estäviä tekijöitä.</p>
<p>23) Vesala & Klem & Ala-Kauhaluoma & Harkko 2016</p>	<p>Työnantajien kokemuksia kehitysvammaisista työntekijöistä.</p>	<p>Selvittää, millaisia kokemuksia työnantajilla on sekä kehitysvammaisista henkilöistä työntekijöinä että työhönvalmentajien antamasta tuesta.</p>

<p>24) Ala-Kauhaluoma ym. 2017</p>	<p>Osatyökykyisistä osaavaa työvoimaa. Osatyökykyisten työvoiman kysyntää ja sen kehittämistä koskeva tutkimus.</p>	<p>Tarkastellaan työnantajien näkökulmasta osatyökykyisten työvoiman kysyntää ja rekrytointia. Tutkimus toteutettiin monimenetelmällisesti. Työnantajille toteutettiin sähköinen kysely, johon vastasi 999 työnantajaa, joista 26 prosentilla oli kokemusta osatyökykyisen henkilön rekrytoinnista. Lisäksi tehtiin elinkeinoelämän etujärjestöjen edustajille sidosryhmähaastatteluita (n=15) ja lisäksi tehtiin kymmenen tapaustutkimusta.</p>
<p>25) Paanetoja 2017</p>	<p>Osan työkyvystään menettänyt työntekijä ja työehtosopimusmääräykset.</p>	<p>Selvittää, millaisia ja kuinka paljon yleissitovissa työehtosopimuksissa sekä valtion, kunnan ja evankelis-luterilaisen kirkon yleisissä (virka- ja) työehtosopimuksissa on määräyksiä, joissa koko työehtosopimuksen tai sen palkkausmääräysten soveltaminen edellyttää täyttä työkykyä. Lisäksi selvitetään, onko työehtosopimuksissa määräyksiä, joiden mukaan työkyky vaikuttaa työhön pääsyyn tai työjärjestelyihin.</p>

KIRJALLISUUSVIITTEET

- Nina Nevala, Irmeli Pehkonen, Inka Koskela, Johanna Ruusuvuori ja Heidi Anttila: Työolosuhteiden mukauttaminen vammaisilla henkilöillä: vaikuttavuus sekä estävät ja edistävät tekijät. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Kela työpapereita 61/2014. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/135671>
- Nina Nevala, Irmeli Pehkonen, Antti Teittinen, Hannu T. Vesala, Pia Pörfors ja Heidi Anttila: Kuntoutuksen vaikuttavuus kehitysvammaisten toimintakykyyn ja työllistymiseen sekä sitä estävät ja edistävät tekijät Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus. Kela työpapereita 133/2018. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/230842>
- Kuntoutussäätöön tekemä kirjallisuuskatsaus (2017) osana Fokus-hanketta: <https://kuntoutussaatio.fi/2017/12/14/erityista-tukea-opinnoissa-tarvitsevat-nuoret-hyotyvät-tuesta-myoelamaan-siirryessa/>